

Lodovico Guicciardini, *Beschrijving van de hele Nederlanden, ook genoemd Nederduitsland*, Nederlandstalige uitgave uit 1612

P 93 – 100

Over de kooplieden en koophandel te Antwerpen

P 93

Nadat we hebben gesproken over het bestuur van de stad en de levenswijze van haar burgers en inwoners, moeten we ook wat zeggen over de werkzaamheden, handel en gebruiken van de buitenlandse kooplieden. Want de stad is voor een groot deel op de handel gebaseerd en gesticht en verder dankzij de buitenlanders groot en prachtig geworden.

Buiten het volk uit eigen land dat hier in grote menigte naartoe komt en woont, en buiten de grote aantallen Franse kooplieden die hier in tijden van vrede dagelijks verblijven, zijn er zes voornamelijk naties in Antwerpen. Ze hebben hier een vast verblijf, zowel in oorlogs- als vreedestijd. Ze kunnen samen met hun voornaamste dienaars op meer dan duizend geschat worden. Het gaat hier over Hoogduitsers, Denen en Oosterlingen samen. Verder over Italianen, Spanjaarden, Engelsen en Portugezen; van deze zijn zonder twijfel vooral Spanjaarden hier het vaakst gehuwd en hebben hier een vaste woonplaats. Deze kooplieden volgen de wetten en statuten van de stad, maar ze leven, kleden zich en doen voor de rest alle andere zaken naar hun eigen gewoonten. Want de vreemdelingen hebben in Antwerpen zowaar meer vrijheid dan waar ook ter wereld. Het is wonderbaarlijk om zo'n grote samenkomst van zo veel mensen en gedachten te zien en zelfs nog wonderbaarlijker om de grote verscheidenheid aan talen te horen. Zo kan men, als men wil, zonder ver te moeten reizen in één stad de zeden, gewoonten en gebruiken van veel naties waarnemen en zelfs navolgen. Door deze grote menigte van vreemdelingen is er altijd veel nieuws uit de hele wereld.

Onder de kooplieden zijn de Fuggers uit Augsburg (Hoogduitsland) de rijksten en voornaamsten. Het hoofd van deze familie is de heer Anton, een uitmuntend koopman boven alle anderen, die onlangs in zijn vaderland is overleden. Bij L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612 Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

testament liet hij een waarde van meer zes miljoen gouden kronen achter, exclusief alle andere grote rijkdommen die in dit hoffelijk en heerlijk geslacht zijn verdiend met koopmanschap in een periode van zeventig jaar. Daardoor zijn zij niet alleen in Duitsland, maar ook op vele andere plaatsen in Europa en tot zelfs in de Nieuwe Wereld tot hoge standen en heerlijkheden gekomen.

Maar voor ik verderga, wil ik vermelden hoe de katholieke koning, de koning van Portugal en de koningin van Engeland vertegenwoordigd worden tussen dit gezelschap van kooplieden door geschikte mannen die de handel van hun majesteit bedrijven met de kooplieden. Ze worden factoors genoemd. Ten eerste heeft de katholieke koning hier twee factoors met elk zijn eigen taak, huis en dienst. De ene is op dit moment de eerder genoemde Caspar Schetz; de andere de Heer Juan Lopez Gallo, baron van Male, een hooggeacht en rijk edelman. Deze hebben een volmacht en mandaat van de koning om te allen tijden naar eigen goeddunken leningen en wissels aan te gaan en grote sommen geld op te nemen voor de koning en zodoende voor één of ander land. Zo hebben zij onlangs een zeer grote som geld op de beurs opgehaald die in een behoorlijke tijd werd terugbetaald. De koning van Portugal heeft hier maar één factor, een voortreffelijk eerzaam man. Op dit moment is dit Francesco Pesoa, een bekwaam en zeer geschikt edelman. Deze heeft ook voldoende volmacht om naar eigen goeddunken grote sommen van geld of koopwaar te mogen ophalen in naam van de Portugese kroon. Dat heeft hij onlangs nog gedaan. En in een verder verleden, toen de koning mogelijks meer schulden had en meer geld nodig had, hebben zijn factoors meer dan drie miljoen gouden kronen opgehaald die zij correct in een behoorlijke tijd hebben terugbetaald. Maar deze vernoemde koningen zijn tegenwoordig veel schulden aangegaan – de ene door de oorlog in Indië, de andere door zijn strijd tegen de Fransen en Turken – en merkten bovendien op dat ze onwel behandeld werden en veel te zwaar belast werden met de overmatige woeker van de onverzadigbare kooplieden. Daarom hebben zij naar het schijnt besloten om de terugbetaling naar de lange termijn te verschuiven. Daardoor is de koninklijke handel van de genoemde factoors op dit moment tot stilstand gekomen tot hun heren aan de betalingen hebben voldaan. De koningin van Engeland heeft enkele jaren geleden Sir Thomas Gresham tot factor benoemd. Deze is een eervol ridder die hier op de beurs grote sommen

geld voor haar heeft opgehaald met een ruime volmacht. Ook zij heeft die zonder problemen terugbetaald.

P 94

Financiële handelingen

Wat betreft het overgrote deel van de koopmanshandel die dagelijks in Antwerpen bedreven wordt, de buitenlandse en binnenlandse kooplieden houden hier een wonderbaarlijke handel van wissels en leningen. Deze gebeurt als volgt. De kooplieden gaan 's morgens en 's avonds op vaste uren naar de Engelse beurs. Daar wordt een uur lang gehandeld in de aan- en verkopen van allerlei koopwaren, met de hulp van makelaars die alle soorten talen kunnen spreken. Even later gaan ze naar de nieuwe beurs, de voornaamste plaats: daar wordt met de hulp van dezelfde makelaars nog eens een uur lang gehandeld in wissels en leningen.

Hier worden wissels verhandeld voor vele Italiaanse steden zoals Rome, Venetië, Milaan, Firenze en Genua; voor Hoogduitse steden zoals Augsburg, Nürnberg en Frankfurt; voor vele Spaanse steden waaronder de steden waar de vier jaarmarkten worden gehouden – twee in Medina del Campo, één in Villalón en één in Medina de Rioseco – en verder voor de steden Burgos, Cadiz, Sevilla en Lissabon. Tevens worden hier wissels verhandeld voor vele steden in Frankrijk, namelijk voor de vier markten van Lyon, voor Parijs en Rouen; en ten slotte ook voor Londen en Besançon. Deze wissel gaat als volgt: men geeft of ontvangt de waarde van een bepaalde munt¹, zoals een kroon, ducaat of angelot om er vervolgens bijna dezelfde prijs en waarde voor terug te krijgen of te geven ter plaatse in Italië of één van de andere opgenoemde streken.. En omdat men geeft of neemt wat men elders terug ontvangt of betaalt, wordt dit wissel genoemd. Deze wissel is voornamelijk uitgevonden tot nut van het handelsverkeer. Maar het slechte karakter van vele kooplieden – in het bijzonder van de rijksten – was daar niet tevreden mee. Door hun gierigheid en een onverzadigbare dorst naar onbetamelijk gewin hebben ze deze eerlijke manier van wissel veranderd en bedorven. Want zij halen soms onnodig grote sommen geld op of geven ze uit

¹ In de vorm van een wisselbrief
L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

aan woeker, of zorgen er op een agressieve en bedrieglijke wijze voor dat het geld moeilijk of gemakkelijk te verkrijgen is, in hun eigen voordeel maar tot schade van de gemeenschap. Toch is deze handel in wissels over het algemeen wel behoorlijk en nuttig en bovendien zeer aangenaam. Wanneer ze eerlijk gebruikt wordt, mag ze geen onrechtvaardige winst genoemd worden (volgens de theologen) want het gewin is soms maar klein en bedenkelijk. Soms doet men er zelfs verlies mee.

Maar laat ons nu wat zeggen over wat de kooplieden hier 'deposito' noemen. Men spreekt tegenwoordig van een deposito (om de schandelijkheid van de daad met dit woord eerlijk te maken) als men iemand een som geld geeft voor een bepaalde tijd met een vaste interest, namelijk van 12%, zoals toegestaan is door keizer Karel V en bekrachtigd door koning Filips. Deze interest is door hunne majesteiten aan de kooplieden in moeilijke tijden toegestaan om hen te behoeden voor meerdere moeilijkheden. Maar de tijd en de voortvarendheid (naast de oude voorbeelden) tonen aan dat deze ongeschikte interest op verschillende manieren wordt misbruikt en vermeerderd door de menselijke kwaadheid en agressiviteit. Deze praktijk is voor de arme mensen en de koophandel zeer zwaar en schandelijk. Het zou zowaar voor de hele gemeenschap nuttiger zijn dat de lieden zich tevreden zouden stellen met eerlijke prijzen van gewin, zoals met 6 of 6,25%, zoals de genoemde keizer en koning toegestaan hebben aan de edellieden en de anderen die van rente leven; of anders wat meer, zoals maximaal 8%. Maar zij zijn niet tevreden met deze bedragen en overschrijden zowat alle grenzen van de matigheid. Op die manier maken zij deze handel op verschillende manieren onfatsoenlijk, schadelijk en verderfelijk. Als de edellieden vroeger geld ter beschikking hadden, besteedden ze dit aan land, vastgoed, dieren en andere zaken. Veel lieden konden zich daarmee en zo werd het land welvarend. De rijke kooplieden besteedden toen hun geld aan goederen en handelswaren die zij overvloedig naar en uit alle windstreken stuurden en lieten komen, waar ze dachten dat er nood aan was. Deze grote en overvloedige koophandel verschafte werk en profijt voor onmetelijk veel volk van alle streken. De landen en steden werden er rijkelijk door voorzien van allerlei goederen en de tollën en inkomsten namen toe voor de steden en landsheren. Nu is het zover gekomen dat een deel van de edellieden die geld ter beschikking hebben, het aan woeker uitgeven, gelokt en verlekkerd

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

door de enorme en zekere winst die tegenwoordig kan gemaakt worden door de schandelijke deposito's. En dit op een heimelijke en bedenkelijke manier omdat het verboden is. Of ze laten het door anderen uitgeven voor hun eigen profijt. Om rekening te houden met alle onaangenaamheden en moeilijkheden zijn er ook een deel rijke kooplieden die hun geld uitlenen voor vaste en enorme interesten om dezelfde redenen. Of ze maken wissels voor een zo hoog mogelijk tarief. Door deze edellieden blijft veel land onbewerkt en zijn er geen vee of dieren meer, wat dikwijls leidt tot schaarste en armoede bij de bevolking. Wat de koopman betreft, wordt hierdoor het land niet meer overvloedig voorzien van koopgoederen en koopwaren. Naast de vele andere ongemakken wordt hetgene dat nog beschikbaar is daardoor duurder verkocht –soms zelfs enorm veel duurder. Dit tot grote schade van de gemeenschap en in het bijzonder van de arme mensen, die op verschillende manieren door de rijken worden uitgezogen. Hier kunnen we nog veel meer over zeggen. Maar omdat er al veel misbruiken en onregelmatigheden in deze stad te zien zijn en om alle haat te vermijden, zullen we hier verder over zwijgen.

P 95

Zo komen we terug op ons vroeger betoog over het koopmanschap. Ik moet – nadat we uitgelegd hebben hoe veel kooplieden met onrechtvaardig gewin omgaan tot grote schade aan de gemeenschap– ook vertellen hoe talloze kooplieden juist wel tot profijt van de hele wereld met rechtvaardig gewin handelen. Dit gebeurt uitsluitend door koopgoederen en koopwaren die zij overvloedig en oprecht kopen en verkopen, en naar overal sturen en van overal ontvangen. Het lijkt me een goed idee iets te vertellen over wat de voornaamste koopmanschappen zijn die dagelijks uit heel Europa en de andere delen van de wereld langs de zee en over land naar deze streken gaan en komen. (Want de kooplieden wonen voornamelijk in Antwerpen en deze goederen worden in Antwerpen verhandeld.) Dit in de hoop dat de kennis over de overvloedigheid van al deze waren de lezer genoeg en ook wat profijt zou mogen bijbrengen.

Italië

Zo zeggen wij ten eerste dat uit Italië een enorme hoeveelheid koopwaren van ontegensprekelijk grote waarde over land naar hier wordt gebracht. Van hieruit L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

wordt een zeer grote schat aan andere koopwaren naar daar gezonden. Maar laat ons nu deze koopwaren in het bijzonder beschrijven en beginnen met degene die bestemd zijn voor de Geestelijke Staten, voordat we aandacht besteden aan de andere staten en steden.

Uit Rome komt hier geen handelswaar van grote waarde aan; van hieruit zendt men velerlei draperie, tapisserie, ossetten², half ossetten, lijnwaad en andere textiel.

Vanuit Ancona komen grote hoeveelheden van vele soorten gewaterde en ongewaterde kamelot, specerijen, drogerijen, zijde, katoen, vilt, tapijten, marokijnen en Indische verf, die allemaal uit het Oosten komen. Van hieruit worden grote hoeveelheden lakens verzonden zoals karsaai³ en andere soorten van Engelse wol, ook afkomstig van deze landen en in het bijzonder laken in vier kleuren van Armentieres; en verder veel saaien, ossetten, lijnwaad, sommige tapisserie en karmozijnverf genaamd 'cochenille', dat uit Spanje komt voor grote sommen van geld.

Vanuit Bologna komen grote hoeveelheden zijden lakens, lakens van goud en zilver, bonnetten, sluiers en gelijkaardige goederen. Van hieruit worden verscheidene saaien⁴, half ossetten, tapisserie, lijnwaad, kramerijen⁵ en kleine hoeveelheden van wollen lakens verzonden.

Uit Venetië komen specerijen zoals kruidnagel, kaneel, nootmuskaat en gember, en voldoende drogerijen zoals rabarber, aloë, kassie, agarik, drakenbloed, mommie⁶, sennabladeren, kolokwint⁷, scammonia, tutie, mithridaat en triakel, die afkomstig zijn uit het Oosten. Nu heeft de koning van Portugal de Venetianen deze handel ontnomen, maar oorspronkelijk voerden zij al deze specerijen en bijna alle drogerijen via de zee aan. Ik vind dat omstreeks het jaar 1318 vijf Venetiaanse galeien geladen met specerijen en drogerijen in de haven van deze

² Een soort zijde.

³ Wollen stof.

⁴ Doffe wollen stof.

⁵ Allerlei huishoudspullen.

⁶ Welriekende balsem.

⁷ Kwintappel.

stad zijn aangekomen. Verder komen uit Venetië zeer mooie en kostbare zijden lakens, gezoden en ruwe zijde, kamelot, grofgrein⁸, ongewaterde kamelot, tapijten, wonderlijk mooi gemaakte samit⁹, prachtig scharlaken, katoen, komijn, ebbenhout en andere kramerijen van zijde of ander materiaal; en verder nog azuur en andere soorten verf om te verven en te schilderen. Van hieruit worden juwelen en parels, veel Engels laken en wol verzonden, hoewel zij zich daar grotendeels zelf van voorzien via de zee. En verder nog lakens van deze vorm, saaien uit Hondschote, Rijsel, Atrecht, Valenciennes, Bergen en andere plaatsen, ossetten, half ossetten, zeer veel linnen lakens, tapisserie, karmozijnverf voor grote sommen geld, en verschillende soorten van kramerijen en huisraad. Ook worden dikwijls suiker en soms ook peper naar daar gezonden.

Uit het koninkrijk en eiland Sicilië worden over zee en land grote hoeveelheden van galnoten, komijn, sinaasappelen, katoen en zijde naar hier gebracht; soms ook kostbare wijnen zoals malvezijwijn en dergelijke. Van hieruit worden zeer grote hoeveelheden laken, zowel wol als linnen, zaden, tapisserie, en grote hoeveelheden kramerijen van metaal en andere soorten verzonden.

P 96

Uit Milaan en zijn staat wordt er veel goeds aangevoerd, namelijk voor grote bedragen gesponnen goud en zilver, veel soorten zijden en gouden lakens, ontelbare verschillende fusteynen en bombazijnen, scharlaken, stamet, en andere gelijkaardige soorten fijn laken, veel rijst en gelijkaardig goed, kostelijke wapens in alle soorten, verschillende kramerijen van grote waarde, en zelfs parmezaanse kaas, wat een voortreffelijk product is. Naar daar worden peper en suiker, juwelen, muskaat en andere geurmiddelen, veel Engels en van hier afkomstig laken, allerlei saaien met grote hoeveelheden half ossetten, linnen lakens, tapisserie, karmozijn verf en ook Engelse en Spaanse wol gestuurd.

Uit Florence komen er gouden en zilveren lakens, zowel gefriseerd als ongefriseerd, gouden stukwerk en andere schone en kostelijke zijden lakens, gesponnen goud en zilver, zeer goede en duurzame lakens die rassen genoemd worden, capitonzijde van dubbele en enkele inslag; fijn bontwerk, marter en

⁸ Een soort van zijde.

⁹ Een type weefsel.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

fluwijnen, en bovendien veel prachtige en fraaie waren. Wij sturen naar hen allerlei soorten saaien, half ossetten, lijnwaad en vlas, waaiers, friezen en Engelse wol, hoewel zij zich grotendeels zelf via de zee van deze Engelse goederen voorzien.

Uit Genua komen grote hoeveelheden van zeer kostelijk fluweel tot hier van de beste stof en maaksel. Zij zenden ons zeer goede en fijne satijnen, armozijn en andere soorten van zijden lakens. Van daar komt ook buitengewoon koraal, het beste mithridaat en de zuiverste triakel. Naar daar wordt van hieruit geschikt Engels en Nederlands laken, saaien, half ossetten, lijnwaad, tapisserie, kramerijen en huisraad gestuurd.

Uit Mantua komen zijden lakens, gezoden en rauwe zijde, bonnetten voor grote hoeveelheden geld en andere handelswaren tot hier. Van hieruit worden verscheidene Nederlandse koopwaren gestuurd.

Van andere Italiaanse steden zoals Verona, Brescia, Vicenza, Modena en andere komen ook vele koopwaren die wij hier in dit beknopte overzicht niet verder zullen bespreken.

Van Lucca komen soms ettelijke gouden en zilveren lakens, maar voornamelijk grote hoeveelheden zijden lakens en meestal van slechte kwaliteit. Van hieruit worden dan verscheidene Nederlandse koopwaren gestuurd.

Bovendien worden over zee uit Italië de volgende goederen aangebracht: aluin uit Civitavecchia, Puglianse olie uit Genua en Pisa, galnoten, vele soorten gommen, katoen, komijn, sennabladeren, iris of witte lis, sulfer, operment¹⁰ of rattenkruid, en andere belangrijke handelswaren. Van hieruit worden via dezelfde zeeroute tin, lood, meekrap, brazielhout, was, lijnwaad, gezouten vis, mooi timmerhout en dergelijke gestuurd. Soms wordt er ook tarwe, koren en bonen gestuurd.

Duitsland

¹⁰ Een soort verf.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

Uit Duitsland komen over land de volgende producten: in zijn geheel of in klompen zilver, kwikzilver, grote hoeveelheden ruw en gesmeed koper, wol uit Hesse van hoge kwaliteit, duur fustein, pastel, mede, saffraan en andere producten om te verven, salpeter, alle soorten kramerijen en huisraad die mooi en wonderlijk zijn gemaakt, alle soorten van zeer duur metaal; geweren en krijgsuitrusting van alle soorten en waarde voor grote sommen geld, verschillende soorten Rijnwijn die wit van kleur zijn, van grote waarde als koopwaar, uitstekend van smaak, zeer gezond en goed voor de spijsvertering en die de eigenschap hebben dat men hier tweemaal meer van kan drinken dan van andere wijnen voordat het hoofd of de maag beschadigd worden. Naar daar worden gezonden: juwelen en parels, grote hoeveelheden specerijen en drogerijen, saffraan, suiker, Engelse lakens als bijzondere zaken en met een hoge prijs, en ook grote hoeveelheid laken van hier; daar bovenop ook saaien, ossetten, half ossetten, tapisserie, oneindig veel lijnwaad en kramerijen van alle soorten.

Het hoge Noorden

Over zee zijn talrijke goederen afkomstig van Denemarken, Oostland, Lijfland, Noorwegen, Zweden, Polen en andere Noordelijke landen. Allereerst granen, koren en rogge voor een grote som geld, koper en voldoende koperwerk, salpeter, wede¹¹, koperrood, meekrap, zeer kostbare Oostenrijkse wol, vlas, honing, pek, was (waarvan de prijs zeer hoog kan oplopen); sulfer, potassium (die ook van hoge prijs kan zijn), zeer mooie pelsen van alle soorten zoals sabeldieren, martels, hermelijnen, lynxen, luipaarden, fluwijnen¹², zeer mooie witte en gewone vossen, witte en gewone wolven, vellen van veel soorten vissen, veel huiden van allerlei dieren in het bijzonder van buffels, huiden van beren voor oorlogvoering, en allerlei mooi en goed houtwerk voor allerlei timmerwerk, in het bijzonder voor schepen. Een soort hout is genaamd wagenschot dat zeer mooi en gestreept is, bijna zoals notenhout. Het wordt veel gebruikt in vele soorten werken en is wonderlijk hard en duurzaam, zonder spleten en kloven als het niet bovenmaats oud is. Om die reden wordt het tot in Italië vervoerd. Verder komt van daar sterk maar wel duur bier, veel gezouten

¹¹ Blauwe kleurstof.

¹² Steenmarters.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

vlees, en veel gezouten vis die gedroogd werd in de rook, de zon, de wind en in de koude vorst.

Ook brengt men van daar voor veel geld gele amber, dat ten onrechte amber van Danzig wordt genoemd, omdat het daar meesterlijk bewerkt wordt. Ze wordt echter van zeer ver en van meer dan honderd Italiaanse mijl aangevoerd. Het is zeer gegeerd, en er zijn – zoals de welgeleerde Mateolus beschrijft – in het heden en verleden verschillende vreemde en onwaarachtige meningen over geweest, die nog niet beslecht zijn.

P 97

Daarom vertellen we hier er wat meer over, wat wij van eerlijke kooplieden hebben gehoord, in het bijzonder van Jan Van Achelen. Die heeft lange tijd geen enkel ander koopwaar gehad dan deze amber. Ze hebben mij genoeg voorbeelden laten zien van ruwe en bewerkte amber in verschillende kleuren; ze zeggen dat er honderd kleurschakeringen zijn van zilver- tot goudkleurig. En ze zeggen dat men ze kunstmatig naar elke soort kleur kan bewerken. Verder heb ik een mooi boekje gezien – gedrukt in de Duitse taal – dat ook vooral over deze amber vertelt. Het is geschreven door Adriaan de Goudsmid – een zeer bekwaam medicijnmeester van dat land – wiens uitleg overeenkomt met die van de kooplieden. Sommigen noemen deze stof op dezelfde plaatsen 'amber' of 'emmer', maar de algemene naam is 'barnsteen'. Dat betekent 'brandende steen' omdat het brandbaar is en brandt met een mooie langdurige vlam, waarbij het langzaam in pek verandert. Ze wordt ook 'aaksteen' of 'haaksteen' genoemd, wat trekkende of 'haakachtige steen' betekent, want ze trekt niet alleen schilfers, kaf, bladeren en andere droge dingen aan, maar ook ijzer zoals de zeilsteen¹³. Dat heb ik zelf ondervonden. In het Latijn wordt het *succinum* genoemd, naar het woord *succus*, dat 'sap' betekent. Want zij meenden dat het sap van bomen was, en ze zeiden voornamelijk dat het sap van de pijnboom was. Want opgewarmd schijnt het daar de geur van te hebben.

¹³ Magneet.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

Voorwaar, het is inderdaad niets anders dan sap of gom, maar niet van een boom, maar van een steen die bijna zoals koraal ontstaat in een berg in de Oosterzee. Deze berg zit slechts enkele vadem's diep onder water. Voorbijvarende schepen blijven er zeker drie mijl vandaan om niet tegen de steenrotsen te botsen. De berg is redelijk wijd en breed, ongeveer tachtig Italiaanse vadem's hoog, en brengt door de goddelijke gratie en mysterie zeer grote hoeveelheden van deze amber voort. En dit voornamelijk in de herfstmaand¹⁴ en horenmaand¹⁵ wanneer er in deze zee grote stormen zijn. Want dan worden stukken amber door het heftige gewoel afgebroken en drijven naar de bijliggende en verder liggende oevers. Dit tot profijt van vele vorsten en heren zoals de koning van Zweden, de hertog van Pommeren, maar vooral van de hertog van Pruisen. De amber in de zee wordt vooral door naakte mannen opgevist als het water door storm zeer beroerd wordt. Dan komen eerst veel kruidachtige zaken¹⁶ tevoorschijn en daarna de amber. De hertog van Pruisen verkoopt de amber aan de mensen in Danzig en doet hier veel profijt mee. Want deze waar is zonder twijfel zeer begeerd door alle naties. Ze wordt naar overal ter wereld gestuurd en in het bijzonder naar Venetië. En zover men weet wordt nergens gezegd of geschreven dat dit sap op een andere plaats zou voorkomen, zoals Cornelius Tacitus verklaart met deze volgende woorden: *hujus maris accolae, solos omnium succinum habere & legere*. Enkel de Duitsers die aan deze zee wonen hebben deze amber of haaksteen en oogsten het. De Romeinen hebben er altijd veel waarde aan toegeschreven, zoals ook de Afrikanen en Turken tegenwoordig nog doen. Deze amber is zeer waardig van deugd en schoonheid. Zoals vermeld trekt ze veel dingen tot zich aan, maar ze heeft ook krachtige deugden tegen zeer veel ziekten, zoals de reeds vermelde geneesheer in het bijzonder verklaart: tegen allerlei ziekten, in het bijzonder de vierdaagse ziekte, de bloedsomloop van onder of van boven, de pest en allerlei venijn, de waterzucht en vallende ziekte, steen, niersteen, kolieken, hoofd- en maagpijn; en voornamelijk tegen geelzucht en wanneer een mens geel wordt zoals de amber zelf, door het verspreiden van de gallen. Hieruit valt te concluderen dat het veel voordelen heeft om amber bij zich te dragen – zoals men tegenwoordig vaak doet – naast alle schoonheid en lustigheid die ze de mensen al bijbrengt.

¹⁴ September.

¹⁵ December.

¹⁶ Wier.

Hiermee hebben we genoeg gesproken over deze kostelijke gom of steen, hoe men die ook noemen wil.

Uit de voornoemde landen worden ons hier nog zo vele andere zuivere waren in grote aantallen aangebracht, maar het zou ons ontbreken aan namen en tijd om hier over uit te wijden. Van hieruit worden volgende waren naar daar gestuurd: specerijen, drogerijen, saffraan, suiker, zout, Engels laken en laken van hier, saaien, ossetten, half ossetten, fustein en lijnwaad, kostbare juwelen, zijden en gulden lakens, kamelotten, grofgrein en dit van alle soorten, sommige tapisserie, veel wijn en in het bijzonder Spaanse, aluin, brazielhout, kramerijen en huisraad in hopen.

Frankrijk

Uit Frankrijk worden over zee de volgende waren aangebracht: zeer veel zout uit Brouage, veel wede uit Toulouse, kanefas en ander grof lijnwaad uit Bretagne en Normandië voor veel geld, rode en witte zeer goede, gezonde en voedzame wijnen uit verschillende streken, olie, saffraan, graan uit de Provence, honing, terpentijn, pek, allerlei soorten schrijfpapier uit veel gewesten voor grote sommen geld, glas, grote hoeveelheden droge pruimen en brazielhout met hopen. Dat halen de Fransen met risico op eigen leven uit een gewest van Amerika dat Brazilië genoemd wordt, naar deze boom. Het land behoort, zoals hiervoor vermeld, toe aan de Portugezen, hoewel de Fransen daar ook een vestiging gemaakt hebben.

P 98

Verder wordt over land uit Frankrijk veel mooi verguld werk aangebracht, sommige zeer fijn laken uit Parijs en Rouen, karmozijn uit Tours, boraten uit Champagne, garen uit Lyon en hennep, wat voortreffelijke goederen zijn, zeer goed Spaans groen van Montpellier, en verder vele soorten kramerijen uit vele streken voor veel geld. Naar daar worden de volgende waren gestuurd: gesteenten, parels, geheel zilver en in klompen, kwikzilver, koper, klokspijzen, bewerkt en onbewerkt latoen¹⁷, lood en tin, vermiljoen, azuur, karmozijnverf,

¹⁷ Geelkoper.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

sulfer, salpeter, koperrood, kamelotten (zowel grofgrein als Turkse), velerlei Engelse lakens, in het bijzonder karsaai, vriesen en sajetten, ook allerlei gefriseerde en ongefriseerde lakens van hier, fijn prijzig lijnwaad, allerlei saaien, veel ossetten en half ossetten, tapisserie, Oostenrijkse wol, leder, pelswerk, was, meekrap, hop, droog vlees en veel gezouten vis.

Engeland

Uit Engeland worden de volgende waren aangebracht: zeer grote hoeveelheden lakens, zoals karsaai en vele andere fijne en grove lakens, frangiën¹⁸ en andere prijselijke zaken, zeer fijne wol, zeer goed maar niet al te veel saffraan, tin en lood voor veel geld, talloze hamel¹⁹- en konijnenvellen en sommige andere fraaie pelsen en leer, genoeg bier, kaas en andere mondkost in grote hoeveelheden, ja zelfs malvezijwijn die uit Kreta over de zee wordt aangevoerd. Naar daar worden de volgende waren gestuurd: veel juwelen en gesteenten, onbewerkt zilver, kwikzilver, gouden, zilveren en zijden lakens, gesponnen goud en zilver, kamelotten (zowel grofgrein als Turkse), specerijen, drogerijen, suiker, katoen, komijn, galnoten, grof en fijn lijnwaad, saaien, half ossetten, tapisserie, meekrap of mede, grote hoeveelheden hop, veel glas, gezouten vis, kramerijen van allerlei soorten metaal en van materiaal van grote waarde, allerhande wapens en krijgsuitrusting en daarenboven veel huisraad.

Uit Schotland komen grote hoeveelheden hamel- en konijnenvellen en andere fijne pelsen van verschillende kleine dieren, maar vooral van de mooiste marters die er te vinden zijn. Ook veel leer, wat wol en slechte lakens, mooie en grote parels, maar niet zo helder, wit of waardevol als de Oriëntaalse. Maar aangezien de Schotten arm zijn en vooral hun koopwaren uit Engeland en Frankrijk halen, wordt er van hieruit niet veel naar daar gestuurd buiten sommige specerijen, suiker, mede, sommige zijden lakens, allerlei soorten kamelotten, saaien van verschillende kwaliteit, lijnwaad en kramerijen.

Uit Ierland worden ons grote hoeveelheden ruw en droog leer van vele dieren aangebracht zoals van ossen, koeien en hamels, fijne pelsen, een beetje laken van kleine waarde en andere grove en slechte zaken. Aangezien Ierland het meeste importeert vanuit Engeland wordt van hieruit hetzelfde gestuurd als naar Schotland.

¹⁸ 'franjies, aanhangsels'

¹⁹ Gecastreerde ram.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

Spanje

Uit Spanje worden talrijke soorten goederen naar ons gebracht: juwelen, gesteenten en parels van verschillende soorten en prijzen, die de Spanjaarden uit Peru in West-Indië (Amerika en de Nieuwe Wereld genaamd) halen. De gesteenten en parels die van daar komen zijn groot en mooi, maar niet zo volmaakt als de oriëntaalse. Zij brengen ons ook grote hoeveelheden fijn goud en zilver (geheel of in klompen), die zij grotendeels uit de nieuwe en gelukkige wereld halen. Verder ook karmozijnverf, die zij 'cochenille' noemen. Zij brengen van daar ook de heilzame zogenaamde salsaparillawortel en het heilige hout of pokhout dat zeer goed is en geneeskrachtig voor de ziekte die de Italianen verkeerdelijk 'de Franse ziekte' noemen. Dit hout is afkomstig uit dezelfde Indische landen vanwaar ook deze ziekte naar Europa is gebracht door de scheepvaart van Christoffel Columbus van Genua omtrent het jaar 1482²⁰. Verder komen er uit Spanje: saffraan, sommige drogerijen, scharlaken, veel ruwe zijde, allerlei soorten zijden lakens, bijzondere fluwelen uit Toledo en taf, zout, aluin van Mazarrón, orseille²¹ van de Canarische eilanden (dit kruid om te verven noemen de Florentijnen *raspa*), zeer fijne wol, ijzer, droog leer, vele soorten witte wijn zoals Bastaert en Romenye, en andere goede lekkere en gezonde soorten, zoete en vette oliën voor de lakenbereiding, azijn, honing, melasse, Arabische gommen en zeep. Verder zeer grote hoeveelheden van allerlei vers en droog fruit, zoals sinaasappelen, limoenen, granaatappels, olijven, kappers, dadels, vijgen, rozijnen en amandelen. De Spanjaarden sturen ons verder nog wijn en suiker van de Canarische eilanden. Dat zijn dezelfde eilanden die door onze voorouders de Fortunatae genoemd werden, wat 'de Gelukkigen' wilt zeggen. Ze liggen in het Zuiden en zijn het vertrekpunt vanwaar Ptolomaeus en andere cosmografen de lengte van het aardrijk nemen. Deze eilanden behoren nu tot de Spaanse kroon. Van hieruit wordt naar Spanje kwikzilver gezonden, hoewel hiervan in het verleden grote hoeveelheden van daar naar hier werden gezonden. Dat komt doordat daar sommige mijnen of aderen uitgeput zijn. Bovendien wordt het nu ook meer gebruikt dan vroeger. Verder wordt het volgende naar daar gestuurd: koper, klokspijzen, en geelkoper, bewerkt en onbewerkt, tin en lood, allerlei types van lakens van hier en in het

²⁰ De tekst geeft 1482; dit zou minstens 1492 moeten zijn.

²¹ Purperrode kleurstof.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

bijzonder in Vlaanderen gemaakt, maar ook sommige Engelse, saaien van allerlei soorten en prijs, ossetten, half ossetten, tapisserie, fijn en grof lijnwaad voor grote sommen geld, allerlei soorten kamelotten, vlas, garen, was, pek, meekrap, kaarsvet, zwavel, regelmatig koren en rogge, gezouten vlees en vis, ja zelfs kaas en boter.

P 99

Verder ook allerlei kramerijen van metaal, zijde, floretzijde en andere voor wonderlijk hoge bedragen, zilver van goede kwaliteit, veel zilverwerk, allerlei wapens, geweren en krijgstuig, en enorm veel kleine en grote huisraad. Concluderend kan men wel zeggen dat het overgrote deel van Spanje van hieruit gestoffeerd en voorzien wordt van alles wat dagelijks handwerk en menselijke kunsten en arbeid vergt. De Spanjaarden uit de lagere standen haten zulk handwerk en arbeid immers, tenminste in hun eigen land.

Portugal

Uit Portugal komt het volgende: kostbare gesteenten, volmaakte oriëntaalse parels, puur goud dat heel en geslagen is, specerijen, drogerijen, amber, muskaat, civet, grote hoeveelheden ivoor of 'elphenbeen' (dat is olifantentand), rabarber, aloë, azuur dat de Portugezen *anil* noemen, katoen, wortels uit China, en andere kostelijke dingen in grote hoeveelheden. Daarmee wordt het grootste deel van Europa voorzien. De Portugezen halen deze producten uit Calcutta in Oost-Indië, vervoeren het vervolgens naar Lissabon en daarna dagelijks naar hier. Ook beschikken zij over suiker uit het eiland van Sao Tomé, dat vlak onder de evenaar gelegen is. Op dit eiland worden suiker en andere kostelijke zaken gemaakt. Het is door de Portugese kroon met geweld onderworpen geweest. Verder brengen zij ons het brazielhout dat afkomstig is uit hun deel van de Nieuwe Wereld en dat dankzij de brazielboom 'Brazilië' wordt genoemd. Zij beschikken ook over manigette²² en andere drogerijen van de kanten van Guinea. Dat ligt in Afrika en is in handen van de Portugezen. Verder ook zeer goede suiker en wijn van Madeira, een eiland dat ook aan de Portugezen toebehoort. Deze wijn is zo uitmuntend goed dat het malvezijwijn lijkt te zijn. Uit

²² Paradijskoorn of Guineapeper.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

het koninkrijk van Portugal krijgen wij ook zout, wijn, olie, wede, grein²³, orseille, en verscheidene andere simpele en goede, verse en droge vruchten die gekonfijt zijn en in conserven en waar ze veel geld aan verdienen. Van hieruit wordt gezonden: zilver, kwikzilver, vermiljoen, koper, klokspijzen, verwerkt en onverwerkt geelkoper, tin, lood, wapens, geschut en ander krijgsgeweer, gesponnen goud en zilver en bijna alle andere soorten van waren die wij van hieruit naar Spanje sturen.

Afrika

Tenslotte bespreken we wat er naar hier komt uit Barbarijen, een streek in Afrika: suiker, azuur, kolokwinten²⁴, leer, pelsen en zeer veel verschillende pluimen en veren. Van hieruit wordt gezonden: laken, lijnwaad, saaien, grote hoeveelheden kramerijen, metaal en andere zaken.

Handelsinkomsten

De waarde en voortreffelijke handel van deze koopwaren is moeilijk in te schatten, in te beelden en nog moeilijker te beschrijven; maar we zullen ons best doen om er iets in het algemeen over te verklaren. Daarom zullen we hier in het bijzonder de waarde van sommige goederen die hier te lande toekomen, beschrijven. We zullen uit elk van de beschreven streken enkele koopwaren uitkiezen, niet zozeer de voornaamste, maar eerder die waar wij de meeste kennis over hebben. De andere meest waardevolle goederen zullen we niet bespreken (voordat we te ver afwijken): dit laten we over aan de wijsheid van de verstandige lezer of aan een andere vlijtige schrijver.

Zo kunnen we ten eerste verklaren dat voor Italië – als we enkel kijken naar het goud- en zijdelaken, het gesponnen goud en zilver, de kamelotten, grofgrein en dergelijke, de bereide en ruwe zijde, en niet zozeer naar de andere zaken – de waarde van de koopwaren elk jaar in het totaal ongeveer drie miljoen gouden kronen vertegenwoordigt.

Uit Duitsland komen elk jaar grote hoeveelheden fusteynen voor een bedrag van meer dan 600.000 kronen. Het is wonderbaarlijk hoeveel Rijnwijn hier aankomt.

²³ Gedroogde vrouwelijke schildluis.

²⁴ Bitterappels.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

De ene keer wat minder, de andere keer wat meer naargelang het jaar, maar gemiddeld meer dan 40.000 vaten waarbij elk vat zes Antwerpse amen bevat. Rekening houdend dat elk vat ongeveer 36 kronen kost, komt dit neer op anderhalf miljoen gouden kronen.

Uit Denemarken, Oostland, Lijfland, Polen en andere vernoemde Noordse streken worden jaarlijks ongeveer 60.000 lasten van koren aangevoerd – voornamelijk rogge –, waarvan de prijs per last kan geschat worden op 40 gulden of 56 Vlaamse groten, wat overeenkomt met 560.000 Vlaamse pond. Rekent men voor elke Vlaamse pond drie kronen, dan komt dit op een totaal bedrag van 1.680.000 gouden kronen.

Uit Frankrijk worden over land en zee 40.000 vaten wijn aangevoerd. De ene keer wat meer, de andere keer wat minder, afhankelijk of het een goed wijnjaar is geweest. Elk vat wordt geschat op 25 kronen, wat jaarlijks neerkomt op één miljoen kronen. Tevens komen hier 40.000 balen wede aan, geschat op 7,5 kronen, want neerkomt op 300.000 kronen. Uit Brouage komt 6000 honderd zout²⁵. Elk honderd omvat – afhankelijk van hoe wit en zuiver het is – honderd tonnen met een gewicht van 225 tot 230 pond per ton. Rekenen we aan 30 kronen per honderd, dan komt dit neer op 180.000 gouden kronen.

P 100

Uit Spanje kwamen jaarlijks meer dan veertigduizend zakken met wol aan in Brugge. Maar sinds men daar meer laken is gaan aanmaken wordt er niet meer zoveel uitgevoerd. Zodoende komen er hier sinds de jaren 1560 maar 25.000 zakken aan. Gerekend aan 25 kronen per zak, komt dit neer op 625.000 kronen. Tegenwoordig komt er meer wijn dan wol uit Spanje.

Uit Portugal komt er jaarlijks voor meer dan één miljoen kronen specerijen aan – ook hier weer met schommelingen in bedrag tussen de jaren.

Ten slotte moeten we het hebben over Engeland. Schotland, Ierland en de Barbarijen slaan we over omdat daar niet veel treffelijks uit wordt aangevoerd.

²⁵ Een 'honderd' is een oude maat voor zout.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

De hoeveelheid wol uit Engeland (waar de stapel vroeger in Calais lag, maar tegenwoordig in Brugge) loopt wel op tot 1200 scarpelier van verschillende soorten en prijzen, waarvan de totale jaarlijkse som meer dan 200.000 kronen bedraagt. Maar nog bijzonderder is de hoeveelheid laken die uit het koninkrijk Engeland afkomstig is. Het gaat hier, afhankelijk van het jaar, over karsaaien en andere kleine soorten laken die, als we ze gelijkstellen aan hele lakens, samen een hoeveelheid van meer dan 200.000 lakens voorstellen. Geschat op een bedrag van 25 kronen per stuk, komt dit neer op vijf miljoen gouden kronen per jaar. Het geld verdiend met deze grote hoeveelheid laken en wol wordt weer besteed en uitgegeven aan allerlei reeds vernoemde waren die naar Engeland worden uitgevoerd. Zo kan ik aanmerken en berekenen dat de koophandel tussen Engeland en deze landen doet, een bedrag van twaalf miljoen gouden kronen vertegenwoordigt in jaarlijkse uitgaven en ontvangsten, wat werkelijk een ongelooflijk hoog bedrag is. Dit is tot zo'n een genot en gewin voor alle betrokken landen, dat niemand iets zou moeten missen of het aan iets zou moeten ontberen.

Bijvoegsel

[Hier kunnen we niet voorbijgaan aan de berekeningen die Scribanus heeft gemaakt in verband met de goederen die te Antwerpen in zijn bloeiperiode verkocht zijn geweest. Wij zullen hier zijn woorden – uit het Latijn vertaald – toevoegen: “Ik had in mijn boek over Antwerpen geschreven dat wat betreft de aan- en verkoop van waren er jaarlijks vijftig miljoen goud in de stad werd besteed. Ik moet dit corrigeren. Na verder onderzoek kom ik tot de conclusie dat er jaarlijks vijfhonderd miljoen zilver – wat overeenkomt met ongeveer honderddrieëntwintig miljoen goud – in de aan- en verkoop van waren is uitgegeven. En hier wordt nog geen rekening gehouden met het wisselgeld, dat ook nog eens een enorme som bedroeg.”]

En we mogen ook niet vergeten dat de kooplieden aan elkaar overeenkomsten en verzekeringen uitschreven voor het merendeel van de goederen en waren die over zee werden vervoerd, om geen grote zorgen te moeten hebben bij verlies. Op die manier kwamen ze samen een prijs overeen voor de schepen die ze naar overal zonden om zo wijselijk mogelijke schade en verlies te delen.

L. Guicciardini, *Beschrijving van de Nederlanden*, Nederlandstalige uitgave, 1612
Kooplieden Antwerpen, p. 93-100

Om te besluiten en om alles te onderlijnen wat wij over de schoonheid, grootte, rijkdom, macht en heerlijkheid van deze prachtige stad Antwerpen hebben geschreven en verteld, lijkt het mij een goed idee om de volgende fraaie Latijnse verzen toe te voegen. De eerste zijn geschreven ter ere van de stad door de bekwame dichter Julius Scaliger van Verona. Daarna een prachtig rijmgedicht dat meer dan vijf jaar geleden ten gunste van de stad is geschreven door de welgeleerde en bekwame Florentijn Franciscus Pescion.

Verzen van Julius Scaliger

*Oppida quot spectant oculo me torva sinistro,
Tot nos invidiae pallida tela petunt.
Lugdunum omnigenum est, operosa Lutetis, Roma
Ingens, res Venetûm vasta, Tholosa potens.
Omnimodae merces, artes priscaeque, novaeque,
Quorum insunt alijs singula, cuncta mihi.*

Sonnet van Pescion

*Godi Anversa, è humil' gratie a Dio rendi,
Di si preclaro, è cosi amplo dono:
Onde, da quanti regni al mondo sono,
Richezze accogli, e liéta in alto ascendi.
Segui il tuo corso, è vittoriosa tendi:
D'ogni grandezza al sommo: ma fia buono,
Che quanto piu (nota cio ch' io ragiono)
Sormonti, è forze, è aumento prendi.
Tanto piu vegli, è gelosa procuri,
Ch'en si ricca fortuna ebbri i tuoi figli,
Non forse evertan' si felice stato.
Perche se fien' superbi, injusti, impuri,
A Baccho additti, & di rapaci artigli,
Breve harai vita (eh lassa) è diro il fato.*

